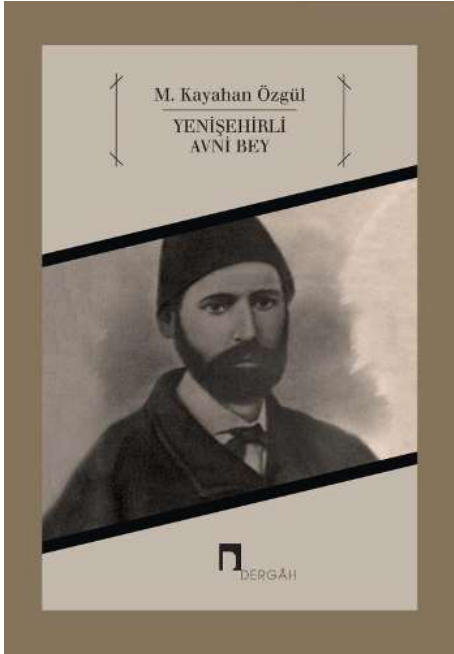

TANITMA: M. Kayahan Özgül, Yenişehirli Avni Bey, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015, 660 s.

Fatih BAŞPINAR¹

Gazi Üniversitesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. M. Kayahan Özgül, 1990 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan *Yenişehirli Avni, Hayatı ve Eserleri* adlı küçük çalışmasından sonra şaire ait kapsamlı bir çalışmayı *Yenişehirli Avni Bey* adıyla geçtiğimiz yıl neşretti. Başka pek çok çalışması olmakla birlikte özellikle daha sonradan kitap olarak da yayımlanan *Encümen-i Şuarâ* adlı teziyle ve 19. asırda şiirde yaşanan değişmeyi irdeleyen

Divan Yolu'ndan Pera'ya Selamtle: Modern Türk Şiirine Doğru adlı kitabıyla tanıdığımız Özgül, kitabının ortaya çıkış hikâyesini Sözbaşı adını verdiği ön sözde anlatıyor. 1990 yılında yayımladığı kitabın ardından Avni Bey üzerine 1998'de Lokman Turan tarafından tamamlanan *Yenişehirli Avni Bey Divanı'nın Tahlihi (Tenkitli Metin)*, *Encümen-i Şu'ara ve Batı Tesirinde Gelişen Türk Edebiyatına Geçiş* adlı tezin eksik ve kusurlu olmasının kendisinde yarattığı hayal kırıklığını, bu eksiklik ve kusurların daha sonradan düzeltileceği ümidine rağmen beklenen düzeltmelerin yıllar geçmesine rağmen yapılmamış olmasını teessürle anlatan Özgül, yıllar sonra böyle bir çalışmayı ortaya koymuş oluyor.

“Şiirin Hazanında Gazel Dökenler” adını verdiği seri kitaplardan ilki *Yenişehirli Avni Bey* olmak üzere Özgül, ilk ikisi 2015, son ikisi 2016 yılında şu kitapları da yayımladı: *Hersekli Ârif Hikmet Bey*, *Leskofçalı Galib Bey*, *Osman Nevres Efendi* ve *Muallim Naci Efendi*.

Serinin ilk kitabı üç ana bölümden oluşmakta. 80 sayfalık I. Bölüm Yenişehirli Avni Bey'in hayatı, eserleri ve şahsiyetine ayrılmış. Ayrıntılı bir biyografiden sonra şairin eserlerini sıralanmış: Türkçe Divan, Farsça Divan, Kasîde-i Cülûs-ı Murâd-ı Hâmis, Mesnevî Tercümesi, Âteş-gede, Mir'ât-ı Cünûn, Nihân-ı Kazâ, Şehzâde Mehmed Reşad Efendi'nin oğlu Ziyâeddîn'in doğumuna söylenen Türkçe ve Farsça tarih kasideleri, İntak, Istılâhat Lugati (müsvedde), Bağdad Tarihi (taslak), tiyatro oyunu (2 sayfa), vilayetler ve kasabalara dair bir kitap (taslak), Yenişehirnâme (şehrengiz, yarım), Osmanlı Devleti'nde inhitâtın sebeplerine dair bir eser (taslak). Yazmayı düşünüp de yazamadığı ve kimi yarım kimi taslak hâlinde kalmış bu eserlere bakıldığında Avni Bey'in yalnızca bir şair olmadığını görmekteyiz. Kitabın 54. sayfasında bu hususta Özgül'ün verdiği hükümler dikkate değer:

“(…) Sadece yukarıdaki listeyi inceleyerek bile, Avni Bey hakkındaki hükümlerimizi yenibaştan tartmamız gerektiğini haber veriyor. Avni Bey sadece bir şair değildir; hele köhnemiş değerlere bağlanıp kalmış bir şair hiç değildir. Klâsik münevver'den yeni entelektüel'e geçişin sancıları yaşanırken, değişime inanmış ve bir aydın olarak üzerine düşeni yapmaya çalışan bir kalemle karşı karşıya olduğumuz bilinmelidir. Tiyatro eseri yazmayı denemek, tefekkür için önce bir terminolojide buluşmak gerektiğini düşünerek sözlük hazırlamayı denemek, millete hizmet etmeye niyetlenirken

¹ Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fbpinar@yahoo.com

evvelâ toprağını, insanını tanımanın elzem olduğuna inanarak vilâyet monografileri hazırlamayı demeke, devletin çöküş sebeplerini kavrayıp duyurabilmek için zihin yormayı denemek...”

Şahsiyeti için ise yazarın Avni Bey hakkında söylediklerini onun kavi bir müslüman ve samimi bir Mevlânâ hayranı olduğu, mevlevi muhitinde yetişmiş olması dolayısıyla bu sahanın terminolojisine vâkıf bulunduğu, haksızlıklar karşısında susmayan, ilkelerine sahip çıkarak âdeta korkusuz bir aydın şair olduğu şeklinde özetleyebiliriz. Özgül, Avni Bey’in edebî görüşlerini aksettirdiği kısımda onun ana hatlarıyla Encümen-i Şuara şairleriyle fikren ve ruhen beraber anılabileceğini zikretmektedir. Ayrıca Avni Bey’in hem devrinde hem daha sonra sadece İstanbul’da değil, taşrada dahi tanınmış ve beğenilmiş olduğunu belirtmektedir. Ayrıca 90. sayfadaki şu cümlelerde onun şairliği hakkında bize kesin bir fikir verir görünmektedir:

“(…) Avni Bey’in de şair olarak yetersiz kaldığı yerler vardır; lâkin bu za’fiyetleri onun değerini eksiltmez. Şiirdeki arayışları, yenilik teşebbüsleri ve üstün şiir bilgisi yanında; seyâyâl, sağlam ve tabii üslûbu, duyuş, düşünüş, görüş ve hayâllerindeki şahsiliği ile de XVIII. asırdan beri yetişmiş birkaç büyük şairden biri olarak kabûllenilmeyi hak eder.”

Kitabın II. Bölümü şairin başta Divan’ı olmak üzere manzum eserlerini içermekte. Avni Bey’in *Divan*’ının başı münâcât ve naat gibi türlere ayrılmış. Burada 1 münâcât ve 1 mülemmâ ile Hazreti Peygamber’e yazılmış 11 naate rastlıyoruz. Daha sonra Hazreti Ali’ye yazılmış 1 ve Mevlânâ’ya yazılmış 2 kaside ile karşılaşılıyor. Çeşitli vesilelerle yazılmış 29 kasidenin ardından, musammatlar kısmında 11 şiir yer almakta. Başta kıta nazım şekli olmaz üzere tarih manzumelerinin sayısı 19. Sayıca az olan mesnevîlerin ilki Avni Bey’in Yenişehir Şehrengizi’nden elimize ulaşan 57 beyitten ibaret.

Divan’ın en hacimli kısmını gazeller teşkil ediyor. Burada yer alan gazel sayısı 423, toplam 73 tane olan natamam gazellerle bu sayıyı 496’ya çıkarabiliriz. 19 kıta, 22 rubai, 152 müfred ve 3 mısra ile Avni Bey’in Divan’ı tamamlanıyor.

Şairin mesnevi nazım şekliyle yazdığı ve Şeyh Galib’in *Hüsn ü Aşk*’ına naziresi 249 beyitlik *Âteş-gede*’si, Mehmet Çavuşoğlu’nun tabiriyle “birtakım psikopat tipleri mizah üslûbuyla tarif ettiği” ve 665 beyitten oluşan *Mir’ât-ı Cünûn* adlı eseri ve hezl üslubuyla kaleme aldığı şiirlerinin oluşturduğu *Nihân-ı Kazâ*’dan 5 manzume ile Avni Bey’in manzum eserlerine tahsis edilmiş olan II. Bölüm sona eriyor.

III. Bölümde ise nesirlerinden örneklere yer verilmiş. Bunlardan ilk sırada yer alanlar *İstılâhât Lügati*’nden ve *Mesnevî Tercümesi*’nden küçük birer kısım ile *Âb-nâme* ve *İntak*. Özgül, çalışmasına Avni Bey’in bazı yazılarını da ilave ediyor. Bunlar “İnsâniyet ve Yazı”, “Dil Öğretimi Hakkında”, “Millet-i Osmâniyye’nin Fakr-i Hâlini İstilizâm Eden Esbâb Beyânındadır”, “Gazeteler”, “Bir Mektep Fikri”, “Resm-i Hat Hakkında”, “Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye’nin Düvel-i Ecnebiyye ile Olan Münâsebâtı Beyânındadır”, “Bir Komedyâ Teşebbüsünden” başlıklarını taşıyor.

Kitabın sonuna eklenmiş olan ve biri Avni Bey’e, ötekiler Avni Aktuç başta olmak üzere torunlarına ve diğer aile fertlerine ait fotoğraflar eseri daha da zenginleştirmiş. M. Kayahan Özgül’ü bu değerli çalışmasından ve “şiirin hazanında gazel döken” öteki ediplere dair verdiği emekten ötürü tebrik ediyoruz.